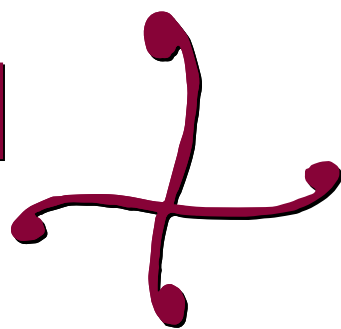

EUSKALERRIAREN EDESTIA-I (XIII.)

3. ZATI KO.

Sarreratik datorrena.

Eneolitiko, edo denbora iragankorra azkeneko arri-alditik, tupiku edo Menast-eko aldiraiño⁽¹⁾.

Eneolitiko edo Tupiki aldian sartzen garanean orain K.a. 4.000 urte, Altunatar Jesusek esaten dau, ezbardintasun txiki batzuk aurkitzen dabezala, mendi ta ur edo itsaso ta mendi orren erdi-inguruan bizi direnarekin, baiña ezeren garrantzi barik.

Beste gauza bat esaten dau, Ebro ibaitik bera bizi zirenarekin, orduko denboretarako Lurrarteko itsasoaren bidetik sartu ziranakaz nastuten asita egon zirala.

Gertakizun au K.a. 5.000 urte ariñago sortu zan, Iberoak Afrikatik urten da(?)⁽²⁾, erdi ugarte onen erdian, Ipar Mendebalean eta Egoaldean kokatu ziranean. (Onek euskaldunak ziran)

Ez eben Euskaldunakin arazo aundirik euki eta eurak jabetu ziran (?) lurralde orreikaz.

Ala euskaldunakaz bat egin edo menperatu ebezan ?.

A ta guzti ez dot uste aiñ erreza izango zenik, euskaldunak urte mordo bat bizi zirelako oraindiño lur orreitan, toki izenak eta euki ebazan euskal itzak esaten daben lez.

Dana dala eta konturatu gaitezkan, ikus-begian gorago ipini dogu, zelan Ekialdeko giza, egu-giro beroagaitik, Mende-

(1) Tupiki aldia = edad del bronce. Menast = metal. (2) Nik geiago ezango neuke, euskaldunen zabaltasunak izan zirela beste barik, eurak baiño ez ziralako egon peninsula edo ugarte erdi onetan, barru aldean beintzat.

baldekoak baiño 3.000 urte aurreragoatuta egon zirala, eta nundik asi ziran gizarteko menpekotasunetan, gero mundu zabalean zabaldu zana, bai ta Paleolitiko-Neolitiko alditan lortuta euki eben jendekuntz ederra, zelan berezko erriak menperatzen asi, ta euren Askatasunezko Demokraziak zirriborrotuz, alperrik galtzera bota ebela Paleolitikoan lortutako jendekuntz eder ori.

Emen, 2.010ean karmeldarrakin Israelera txangolari joanda Karmelo mendia ikusten joan giñanean, Negreltar Franzizko edo Pako karmeldarrak esan euskuna.

Karmeloren izena ebreutarren izkuntzan, Jainkoaren baratzta edo lorategia esangura dau, eta Pako⁽¹⁾ karmeldarrak danon aurrean ipinita Eliasek Jainkoari egin eutson eskeintza irakurri euskun, auxe esaten dauana:

Israeleko Ajab erregeak egun areitan, Israel guztia eta Baaleko igarle guztiak, Karmelo mendian batu zitezen agindua emon eban.

Eta Elias jendearengana urbil-duta esaten dautse: noiz arte ibiliko zarie besapekomakuluakaz ?.

-Goiko Jauna egizkoa izaten bada jarraitu ezasue, eta Baal izaten bada, Baaleri jarraitu.

Jendeak ez eban erantzunik emon, eta orduan *Eliasek esaten dautse: Neu bakarrik geratu naz Goiko Jaunaren igarle, Baaleko igarleak 450 izan da.*

Zekor bi emon daizkugula eskatu eban, eta zuek gura dozuen zekorria aukeratuta, zatitu

(1) Pako karmeldarraren izena Aita Negrel'tar Franzizko da, eta Jerusalemene ezagutu neban.

ta egurraren gañean sua biztu barik apainduta ipini egizue, nik bardin eginda.

Zuek, zuen Jainkoari dei egingo dautsazue, eta nik **goiko Jaunari**, eta sua bialduta erantzuten dauan jaunak, a izango da benetako **Jainkoa**.

Eta jende guztiak baietza emon ondoren, Eliasek Baaleko igarleai esan eutsen: Zuek geiago izan ezkeru aukeratu egizue zekorra eta apaindu, sua piztu barik.

Alan egin eben eta goizeko lenengo orduetatik eguerdirarte ibili ziran euren jainkoari sua bialdu egian eskatzen: **Baal jauna, sua bialduta erantzun egizuz gure eskariak**, aldare ingurutik saltoka ibilita.

Eliasek eguerdirantza, eurrei begira barreka asi zan, berra oneik esanda: **Baal jauna da, baiña arrabots zaratsu geiagorekin deitu deutsezue, baleike gogaketan, lanpetuta, bidai baten, edo batek badaki lo egiten gonda esnatzen bada.**

Baalen igarletarrak etsitasunean, euren oiturazkoa zan lez arrabots aundiagoak eginda, eta gorputzetan aizto ta burni-ziriakaz ebagiak egiten asi ziran gorputz guztia odolez bete arte.

Eta eguerdia igarota, larri aldiko zorian ⁽¹⁾ sartu ziran, areik eta eskeintzaren ordua eldu zan arte.

Iñungo erantzunik ez zalako

(1) Larri-aldiko zorian = en situacìon de trance. (2) Zison ibaiaren ur-amillera eroanda = llevados ala torretera del rio Cison.

agertzen, Eliasek jendeari esaten dautso: ondoratu zaitezue, eta Jainkoari eskeintzeko apurtuta egon zan aldarea, konpontzen asi zan.

Baiña ez edozein eratara, Jainkoak berari len Israelen izena artu bear eben eran baizik: **Eta Jakoben Isrraeldar amabi leiñuaren itxurapenean amabi arri artuta, aldarea konpondu eban.**

Aldare inguru guztian erretena edo ur-bide andi bat eginda, zekorra zatitu ondoren, aldareko egur gañean ipini ebazan zatiak ondo apainduta, ta jendeari esan eutsen: lau txanbil-ontzi aundi, uragaz bete egizue eta bota zekorra ta egurraren gaiñetik.

Iru bider egin eben orretara, zanga guztia uregaz bete arte, eta Elias igarlea ezkeintzaren ordua elduta, aldare ondora otoi egiten urbildu zan: **Jauna ! Abraan, Isaak eta Israelen Jainkoa, Jende auek ikusi dagiela, Zu zarala Israelen Jainkoa eta ni zure serbitzaria, eta eskeintz au, Zure aginduz egiten dodala. Erantzun Jauna, jende guzti onek jakin dagin zu zarala benetako Jainkoa.**

Eta jainkoak zimizta bat bota ondoren, ura, aldare, zekor zatiak ta arri guztiak kizkalduta geratu ziran.

Jendeak a ikusita, danak aldarrikatu eben bera zala egizko jainkoa.

Eliasek orduan, Baaleko igarle guztiak arrapatu egiezala agindu ondoren, eta Zison ibaiaren ur-amillera⁽²⁾ eroanda, danari buruak moztu eutsezan.

Gero, euren lekaidetxe edo beko eleizaren inguruko zuaitz eta lorategira bialdu ginduzan,

Idazti Deunan esaten dabezan orreïn gogoetak egiteko.

Esan orregaitik, argi ikusten da emen, Jaungoikua ez zala Izadi onen irazale edo sortzaillea, menperzaillearen kide edo laguna baiño.

Gaurko erlijioek, zelan jarraituko leukie adibide orreikaz ?.

Siñest-eziñezkoa da.

Egia da, gaur egunean alango adibideak ipini ezkeru, ez daukagula biderik alderdikerrizko norkeritasunaren menperatzail eritzitatik urteteko,

eta ordua da goimaillako jakintasunetan daukaguzan buru jakintsu orreik argitu daitezzen. Ala, jakintasunezko itzak esangura dauanagaitik, ez ote dabe ikasiko ezer ?.

Nik uste dot bigarrena dala egizkoa, Izadi onek daukan lilluratasunezko gaitzukur edo koipetsuaren gaiñetik, ez dabelako ikusten ezer.

Ekialdeko jendekuntza, eta zelan asi ziran menpekotasunak.

Orretarako, Asia, Ejipto, eta Greziaren edesti laburrak aurkeztu bear doguz, jakin daigun, zerk eragin ebazan Europaren Mendebalerantza indoeuropeo edo alde-raien etorkerak.

Asia, Afrika, eta Europa´ko gizartearen leen jendekuntzak.

Leinuen auzotasuna ardurazko antolamenduan ta leen euskerazko izkuntzan egokituta egoteaz gain, egu-giro gozotasunagaitik, goian esan dogun lez, Europa baiño irumilla urtearen aurrerakuntza artu eben, bai ta nortasuneko bidetik alde eginda K.a. 4.000-3.000 urte inguruan norkerietan be asi zirala.

Mundu onen leen jendekuntzak⁽¹⁾ egu-gironak lagunduta, Ekialde Urbil eta Ekialde Erdi inguruan sortzen dira.

-Indo ibai eta Nilo ibaiaren bitartean, eta apur bat estutu ezker Tigris eta Eufrates ibaiaren bitartean.

-Sumeriako erria, orain K.a.4.000-2.500 urte bitartean sortu zan.

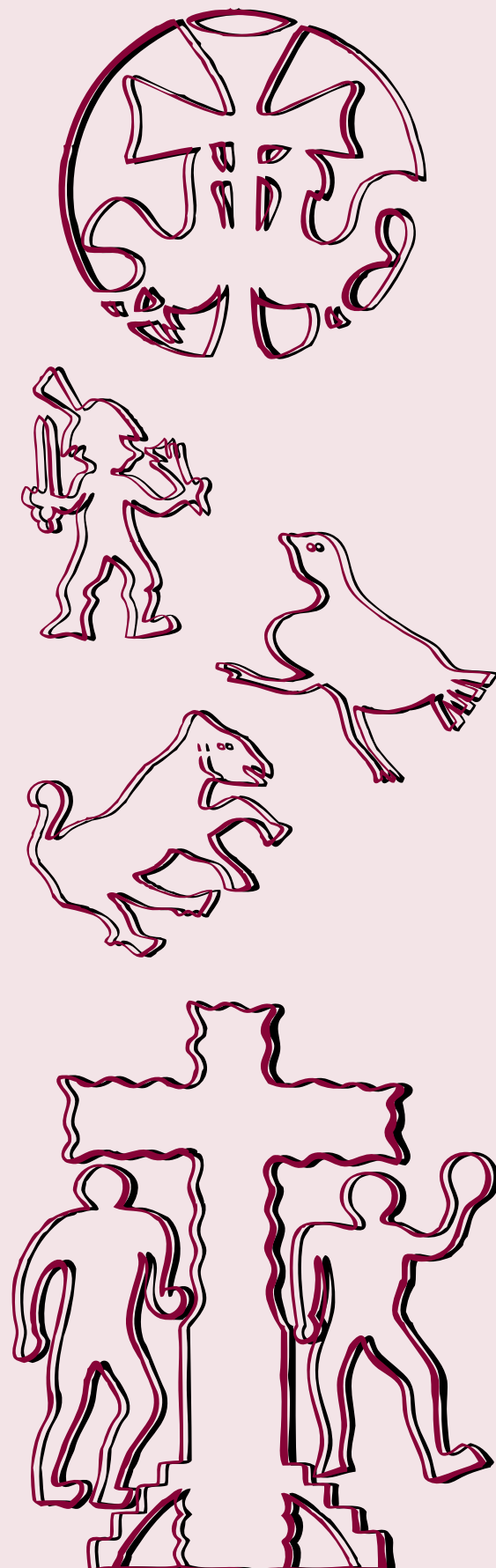
-Oso aurreratuta egon bear ziran Sumerio oneik, arkeoloji lanaren bitartez aurkitutako ondarrak, ziri antzeko⁽²⁾ irudiaren⁽³⁾ idazkerea asmatu ebelako.

Burnigintzan, urre edo ta zillar lanean, obekuntzazko edertasun aundia erakusten dabe eta euren ortuak antzez edo egindako tresneriekin⁽⁴⁾ ureztatu egiten ebenetik, Sargon erregeak menperatu ondoren eta erri lez ezereztuten joanda, ortik aurrera ordezkolez, Babilonia sendotu zan azturazko jakintzan.

Atutxa´tar Paul

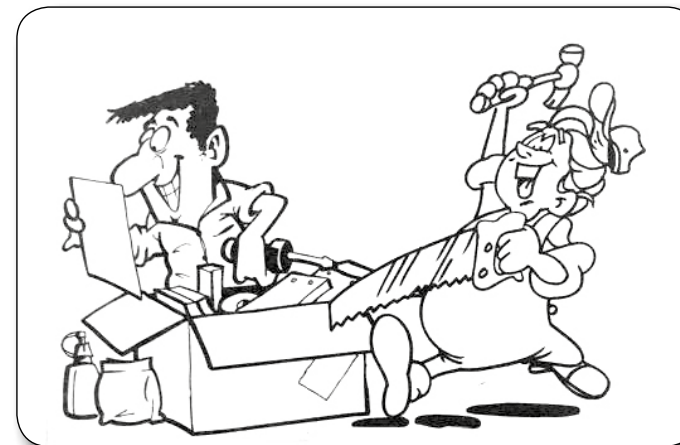
Zornotzan 2.017ko urtean Urrillaren 16an

(1)Jendekuntzak=civilizaciones. (2)Ziri antzeko = cuneiforme, en forma de cuña. (3)Irudian= ideogràfica. (4)Egindako tresneriekin = artificialmente. Egitezkoa = mètodo empirico.

Euskaldun barrientzat ikasten

Zazpi utsak

ARPIDETZAKO TXARTELA

ZER aldizkaria artu gura dot eta bialdu egidazue zuzenbide onetara:

..... tar
 kalean (auzoan..... zenbakian
 errian, errialdean (probintzian)

Arpidetza ordaintzeko (ogeitamabost euro) kontu onetan:

Euskerazaleak, Bilbao bizkaia kutxa : ES28 2095 0000 74 2000089615 zenbakidun diru-kontura.

ZABALDU DAGIZUN "ZER". Arpidedun bakoitxak billatu begi beste bat!